

Uusia marjatiloja ja sopimustuotantoa syntyy Marjaito 2 -hankkeen avulla

Kotimaisten marjojen tuotantoon on kiinnitetty huomiota viime vuosina Kainuussa ja Pohjois-Karjalassa laajasti ELY-keskuksen rahoittamien hankkeiden avulla. Marjaito 2 -hanke pureutuu marjantuotannon ytimeen Kainuussa ja Pohjois-Karjalassa. Aiempien hankkeiden pohjalta tiedetään, että kotimaisesta herukasta ja mansikasta on pulaa ja tukkumarkkinat Kainuussa vetävät hyvin. Hankkeen marjanviljelyn tulevaisuutta luotaavat hurjimmat skenaariot rakentuvat ajatukselle, jossa energiaomavaraisilla ja robotisoiduilla viljelmillä tuotetut marjat ovat vallanneet Aasian markkinat ja ulkomaiset marjanjalostajat ovat kiinnostuneita ostamaan suomalaisten marjayhtiöiden tuotannon tai yhtiöosakkuuden. Skenaarioihin palataan jutun lopussa.

Suomen marjanviljelyalasta on Kainuussa vain 1,6 %, vaikka esimerkiksi herukan satotaso on alueella huippuluokkaa ja maaperä soveltuu hyvin marjanviljelyyn. Pohjois-Karjalassa valtaosa marjantuotannosta keskittyy lähinnä alueen eteläosiin. Luonnonvarakeskuksen tutkija Kalle Hoppula toteaa, että Pielisen Karjalan marjantuotantoa kannattaakin logistisesti suunnata Kainuun tukkumarkkinoille, koska siellä marjoille on tukkukaupoissa kysyntää. Marjaito 2 -hankkeella tähän vastataan tukemalla uusien viljelmien käynnistämistä sekä tuotannon laajentamista ja tehostamista. Tähän mennessä Pielisen-Karjalan alueella uusien marjantuottajien määrä on jäänyt vähäiseksi, mutta Etelä-Kainuussa on asiassa aktivoitunut paremmin. Hankkeessa on mukana n. 20 marjantuottajaa tai aloittavaa yritystä. Laajentamalla tuotantoa maantieteellisesti isommalle alueelle voidaan samalla kasvattaa marjojen satovarmuutta, vähentää tautiriskiä ja porrastaa satokautta.

Marjaito 2- hankkeessa rakennetaan sopimustuotannon malleja ja yhteistyötä. Hoppulan mukaan nykyiset tuotantosopimusmallit eivät enää viljelijöille riitä, vaan malleihin on saatava mukaan elementtejä, jotka antavat turvaa marjanviljelijöiden talouteen ja tulevaisuuteen. Hankkeen aikana on järjestetty työpajoja, koulutuksia ja viljelijöiden välistä yhteistyötä, joissa on pureuduttu eri vaihtoehtojen kautta tilakohtaisiin malleihin niin työmenetelmien kuin investointien osalta.

Rehunviljelystä marjan tuotantoon

Karjatilojen määrä ja rehunviljelyn tarve on Kainuussa ja Pohjois-Karjalassa jatkuvasti vähentynyt ja marjanviljelyyn siirtyminen on yksi vaihtoehto jatkaa elinkeinoa maaseudulla. ProAgria Pohjois-Karjalan puutarhatuotannon asiantuntija Päivi Turunen kertoo, että kiinnostusta marjanviljelyyn alueella on kiitettävästi, mutta muutos on hidasta. Marjanviljelyyn siirtymisessä osaltaan haasteena on tulojen vähäisyys ensimmäisinä vuosina ja samalla on jouduttu investoimaan kasvustoihin ja kalustoon. Mansikan viljelijä voi saada jo ensimmäisenä vuotena satoa, mutta herukasta tuloja alkaa muodostua vasta neljäntenä vuonna. Marjanviljely vaatii myös suunnitelmallista viljelykiertoa, joka on aiempaan rehun- tai viljanviljelyyn verrattuna erilainen. Sopivat syväjuuriset maaperää puhdistavat saneerauskasvit voivat olla viljelijöille vieraampia, kuten valkosinappi, retikka ja samettikukka.

Sopimustuotantoon siirtyminen ja markkinoinnin toteuttaminen vaativat viljelijöiltä ajattelutavan ja toimintakulttuurin muutosta. Lisäksi työn kausiluontoisuus, työvoiman tarpeeseen vastaaminen ja työnjohdon toteuttaminen asettavat omat haasteensa. Marjanviljelyn etuna Turunen näkee pienemmät investointitarpeet sekä maaperän ja maastomuotojen soveltuvuuden uudenlaiseen tuotantoon.

Ylä-Valtimolta löytyy uskallusta marjanviljelyyn

Minna ja Jouni Pelkonen Valtimolta ovat osallistuneet useisiin marjanviljelyä tukeviin hanketilaisuuksiin ja lopulta he päättivät siirtyä nurmiviljelystä mustaherukan tuotantoon. Kolmen hehtaarin peltoala on syksyllä istutettu ja alaa kasvatetaan ajan mittaan. Suurimmat kustannukset ovat muodostuneet taimista, pellon saattamisesta viljelykuntoon sekä katemuovista. Jatkossa taimet saadaan omista pensaista. - Tulevaisuuden suurimpana investointina on todennäköisesti herukanpoimintakone, koska olemassa olevaa konekapasiteettia on vaikea saada tänne Valtimolle, Jouni Pelkonen toteaa.

Alkuvaiheessa tilan marjat toimitetaan pellolta suoraan tukkuun ja tässä sopimusviljely on hyvä ratkaisu. Minna Pelkonen käy parhaillaan kaksivuotista puutarha-alan koulutusta ja pohtii tulevaisuuden rooliaan marjanviljelijänä. –En näe mahdollisena marjojen jatkojalostusta yrityksessämme tulevaisuudessa, mikäli tiloja saadaan järjestettyä lisää.

Kotimainen vai puolalainen marja?

Kotimaisten marjojen kysyntä kasvaa vauhdilla. Eri kaupparyhmittymät ovat kertoneet kotimaisten pakastemarjojen yli 10% myynnin lisäyksestä vuosittain. Uudet ravintosuositukset ja erilaiset terveyttä edistävät tuotteet, kuten smoothiet, ovat lisänneet marjojen suosiota. Lisäksi mehujen ja kuohuviinien kulutus on hyvä ja uusia markkinoita on mahdollisesti avautumassa, joten raaka-aineena käytettyjen suomalaisten marjojen tarve kasvaa.

-Herukoista mustaherukka sekä viher- ja valkoherukka ovat kysytyjä. Punaherukalla on melko vakiintunut markkina, eikä sillä ole näköpiirissä samanlaista kysyntää, Turunen toteaa.

Marjataito 2 -hankkeessa tehtiin opintomatka Puolaan syksyllä 2019. Puola on maailman kärkimaita marjojen tuotantomäärissä ja siellä marjoista menee vientiin 90%. Marjanviljelyn kannattavuus on Puolassa heikkoa, koska marjanviljelyn pinta-alaa on kasvatettu huimasti ja hinnat ovat samalla polkeutuneet alas. Turusen mukaan aaltoliikettä kysynnässä esiintyy aina, mutta Suomessa näkymät ovat tällä hetkellä hyvät ja 2000-luvun alun huonoihin herukoiden markkinavuosiin toivottavasti ei enää palata. Yksi syy siihen on se, että kotimaisten marjojen arvostus ja kuluttajakysyntä on kasvanut. Jalostamalla raaka-aine Suomessa mahdollisimman pitkälle, saadaan kannattavuutta myös parannettua.

Ilmaston lämpeneminen on marjojenviljelyn kannalta epävakaisuutta aiheuttava asia, kertoo Turunen. Säiden ääri-ilmiöt kuten tuuli ja vaihtelevat sääolot vaikeuttavat viljelyä. Kasvustoihin leviävät uudet taudit ja tuholaiset, eikä niitä pystytä välttämättä ennakoimaan. Viljelytekniikan tulee muuttua näiden vaatimusten edessä nopeasti. Toisaalta lämpötilan nousu voi tuoda uusia mahdollisuuksia viljeltäviin kasvilajeihin ja lajikkeisiin. Jopa luumu ja päärynä voivat olla tulevaisuudessa yhä laajemmin näillä alueella varteenotettavia vaihtoehtoja.

-Puolan laajat, yhtenäiset marjanviljelyalat ovat arkoja massatuhoille, joten suomalaisilla pienillä marjataloilla on hyvä kilpailuvaltti pitää yllä satovarmuutta, Jouni Pelkonen pohtii.

Tulevaisuustutkimus: Mitä kotimaiselle marjanviljelylle on tapahtunut vuonna 2030?

Marjataito 2 -hankkeen ajatuksia herättävä osuus on Kaisaleena Yrjänän (KM) asiantuntijahaastatteluihin pohjautuva tulevaisuustutkimus, jossa hän piirtää kuvaa kotimaisten marjojen maailmanlaajuisesta markkinoinnista, ilmasto- ja digivaikutuksista sekä maailman tilanteen merkityksestä marjanviljelyyn.

Yrjänä kuvailee, että maailmantalouden painopiste vuonna 2030 on siirtynyt itään ja suomalaisten vastuullisesti viljeltyjen, puhtaiden marjojen arvostus ja markkinat ovat Aasiassa kasvaneet huomattavasti. Viljelijöiden markkinointiponnistelut, tuotekehittely ja brändäys ovat olleet tuloksekkaita ja marjojen tukkuhintaan voidaan olla tyytyväisiä. Suomessa on edelleen puhdasta maaperää ja vettä, joita voi edelleen hyödyntää kasvattamaan suomalaisen marjan vientiä. Jatkojalostus muuttuu yhä asiakaslähtoisemmäksi ja erilaisia marjakomponentteja ja ravintolisiä on tullut markkinoille.

Marjanviljelyn teknologia on kehittynyt ja automatisoitunut. Yrjänän visiossa dronet etsivät ja torjuvat kasvitautia, viljelijät käyttävät korvaavia menetelmiä kasvinsuojeluaineiden sijaan ja poimintarobotit alkavat korvata työvoimantarvetta yhä enemmän. Energiaomavaraisuus kasvaa, viljelijöiden yhteisiä biokaasulaitoksia rakennetaan ja muiden yritysten hukkalämpöä hyödynnetään marjantuotannossa.

Suurimmat haasteet ovat erilaiset tauti- ja ilmastokysymykset ja globaalisesti epävakaa maailmanpoliittinen tilanne, jotka aiheuttavat arvaamattomia muutoksia. Työvoiman saatavuus, viljelijöiden taloudelliset paineet ja ruuan standardivaatimukset pakottavat viljelijät riskien minimointiin. Maailmanpoliittisesta epävakaudesta huolimatta marjanviljelijät ovat optimistisia ja tuettuna elinkeinona kotimaisten marjojen hinta tasoittuu aiempaa korkeammaksi.

Kotimaisten marjojen viljelyä, markkinointia ja yrittäjäosaamista kehittävät ELY:n rahoittamat hankkeet:

- *Marjaito 2 -hanke: Luonnonvarakeskuksen hallinnoima, yhteistyössä ProAgria Kainuun ja ProAgria Pohjois-Karjalan kanssa 2018-2020*
- *Marjamaat – tiedonvälityshanke: Pro Agria Pohjois-Karjalan hallinnoima, yhteistyössä Etelä-Savon ja Keski-Suomen ProAgrian sekä Luonnonvarakeskuksen kanssa 2016-2019*
- *MarjaTaito -hanke: Luonnonvarakeskuksen hallinnoima yhteistyössä ProAgria Kainuun kanssa marjanviljelijöiden marjaosaamisen lisäämiseksi ja tuotantosopimusmallien luomiseksi 2016-2017*